

Vplyv mindfulness na pacientov s Alzheimerovým ochorením Zaujalo nás...

Terézia Dlhošová

Psychologický ústav FFMU, Brno

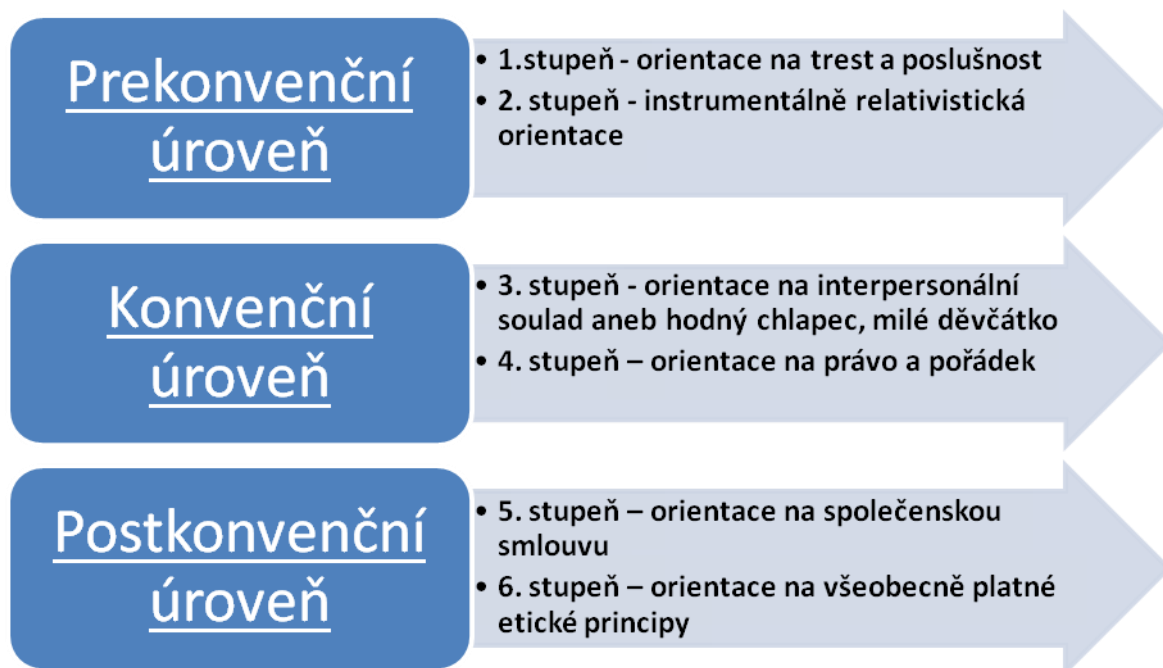
info@psychologon.cz

German psychologist Georg Lind is of the opinion that the basic moral values and moral preferences of good are innately given to the people, and therefore to strengthen needs only competency, the ability to apply our moral ideals into everyday life. A doctor and a psychologist in their work must face to a number of ethical dilemmas, focus we now closer on their competence to make correct moral judgments, and especially on the development of this competence during their studies.

Německý psycholog Georg Lind zastává názor, že základní morální hodnoty a morální preference dobra jsou lidem vrozeny, a posilovat proto potřebuje pouze schopnost aplikovat naše morální ideály do každodenního života, která se nazývá morální kompetencí. Lékař i psycholog při své práci musí řešit řadu etických dilemat, zaměřme se tedy nyní blíže na jeho kompetenci činit správné morální úsudky a hlavně vývoj této kompetence během studia.

key words: competence of moral judgement, morality, moral competence, moral development, students of medicine, students of psychology, psychology of morality, ethical dilemma, Kohlberg.

Americký psycholog L. Kohlberg definuje morální kompetenci jako schopnost morálního úsudku, tedy schopnost vytvářet morálně správné úsudky a rozhodnutí založená na vnitřních principech a jednat v souladu s nimi (Kohlberg, 1964; podle Vacek, 2000). Morální uvažování se vyvíjí v závislosti na úrovni logického myšlení dítěte a rozvoji jeho sociální stránky.

Pro Kohlbergova stadia vývoje morálního uvažování je charakteristické jejich neměnné pořadí, kvalitativně odlišná organizace myšlení v rámci jednotlivých stadií, nezvratnost stadií, dále jejich invariantní uspořádání, strukturovanost a hierarchická integrace (Kohlberg, 1984). Aby mohl člověk postoupit na vyšší stadium, musí předtím projít všemi stádii nižšími. Kultura nemůže pořadí stadií ani jejich typ zásadně změnit, může morální vývoj pouze urychlit nebo zpomalit (Kohlberg, 1984, podle Vacek, 2000). Vývoj jedince se může zastavit na úrovni jakéhokoli stadia.

Pro měření morální kompetence Kohlberg zkonstruoval Moral Judgment Interview (MJI) a vybrané skupině Američanů každé tři roky zadával sérii mikropříběhů obsahující morální dilemata, nejznámější je tzv. Heinzovo dilema. Následnými otázkami se snažil zjistit důvody, které subjekt vedly k takovému řešení situace. Důležité pro posouzení stadia morálního usuzování subjektu během interview přitom není, zda subjekt zaujme stanovisko pro nebo proti, ale jak kvalitní argumenty použije.

Heinzovo dilema

V jedné daleké zemi umírala žena, která onemocněla zvláštním druhem rakoviny. Existoval lék, o němž si lékaři mysleli, že by mohl ženu zachránit. Šlo o určitou formu rádia, kterou jeden lékárník v tomtéž městě právě před nedávnem objevil. Výroba byla velmi drahá, avšak lékárník požadoval desetkrát víc, než kolik jej stála výroba. Za rádium zaplatil 200 dolarů a za malou dózu s lékem požadovat 2000. Heinz, manžel nemocné ženy, vyhledal všechny své známé, aby si půjčil peníze a usiloval i o podporu úřadů. Shromáždil však jen 1000 dolarů, tedy polovinu požadované ceny. Vyprávěl lékárníkovi, že jeho žena umírá a prosil jej, aby mu lék prodal levněji, nebo ho nechal zaplatit později. Lékárník však řekl: „Ne, já jsem ten lék objevil a chci na něm vydělat nějaké peníze.“ Heinz tím vyčerpал všechny legální možnosti; je zcela zoufalý a uvažuje, zda by se neměl do lékárny vloupat a lék pro svou ženu ukrást.

Podle současného německého psychologa G. Lind má morální jednání afektivní a kognitivní aspekt. Afektivní aspekt odpovídá morálním motivům a záměrům a bývá označován jako morální preference, dodává potřebnou energii pro morální jednání, zatímco kognitivní aspekt tuto energii strukturuje. Kognitivní aspekt se projevuje právě ve zdůvodnění argumentů a protiargumentů.

Lind zastává názor, že základní morální hodnoty a morální preference dobra jsou lidem vrozeny, a posilovat proto potřebuje pouze kompetence, tedy schopnost aplikovat naše morální ideály do každodenního života. Ve svých pracích G. Lind často cituje výrok antického filozofa Sokrata „[...]touha po dobru je společná všem lidem a nikdo v tomto ohledu není lepší nebo horší. Ale když nikdo není lepší nebo horší v touze být dobrý, musí být někdo lepší ve schopnosti jeho dosažení“ (Lind, 2011, s. 1.).

Aby mohl současně měřit kognitivní i afektivní aspekt morálního jednání, Lind zkonstruoval Test morálního úsudku (Moral Judgment Test, MJT, 1985). MJT měří dva aspekty morálního jednání, a to kompetenci morálního úsudku a morální orientaci nebo preferenci definovanou Kohlbergovými stadii morální orientace. Testovaný musí v MJT porozumět a posoudit argumenty týkající se morálních dilemat (dilema dělníka a dilema lékaře), speciálně argumenty, které odporují jeho stanovisku, což je pro většinu lidí obtížné.

Česká psychiatrická B. Slováčková (2001) provedla s využitím MJT průřezovou studii morální kompetence u českých i zahraničních studentů medicíny LF UK (310 českých a 70 zahraničních studentů). Z výsledků vyplynulo, že úroveň morálního usuzování (morální orientace podle Linda) je po celou dobu studia u českých i zahraničních studentů na postkonvenční úrovni (5. a 6. stadium, viz schéma) a výrazněji se nemění. Průměrný dosažený skóre pak varioval mezi 22 a 30 body v závislosti na ročníku, což odpovídá střední úrovni.

Morální kompetence podle výsledků Slováčkové v závislosti na věku a ročníku studia u českých studentů klesá, zatímco u zahraničních studentů nesignifikantně roste. Naopak s rostoucí životní spokojeností roste u českých studentů i morální kompetence. Tento výzkum rovněž potvrdil výsledky předešlých výzkumů, že morální kompetence nezávisí na národnosti (Price, 1998) ani na pohlaví studentů (Self, 1991, 1993). Během studia, jak dokazují výše zmíněné výzkumy, se však dále nerozvíjí a někdy spíše klesá, což není pozitivní známkou. Hradecká lékařská fakulta na základě výsledků výzkumu B. Slováčkové učinila změny ve výukovém kurikulu.

Lind i Helkama (1987) upozorňují na fenomén „efekt stropu – mezní efekt“, studenti medicíny podle nich nastupují na VŠ s velmi rozvíjenou morální kompetencí a skórují již zpočátku studia vysoko, takže se v těchto hodnotách nemohou během studia v podstatě dostat o moc výše a často jejich morální kompetence během studia spíše zůstává stejná nebo klesá (Lind, 2000).

Zdravotní sestry z Ostravské univerzity dosáhly ve výzkumu Bužgové (2012) průměrného skóru pouze 14,24. V zahraničních výzkumech nejvyšších skóre dosahovali němečtí a evropští studenti: němečtí studenti psychologie 41,8 - 48,1, (Bühn, 1995), medicíny 41 – 47 (Lind, 2000). Brazilští studenti psychologie naopak dosáhli pouze skóru pouze 20 (Feitosa, 2013). C skóre testu přitom nabývá hodnot 1-100 (1-9 nízký, 10-29 střední, 30-49 vysoký, 50-100 velmi vysoký).

Mezi výzkumníky však panují spory o kulturní nezávislost a univerzálnost modelu stadiálního morálního vývoje a konstruktů morální kompetence, stejně jako nástrojů jejich měření.

Zdroje:

Buhn, A. (1995). *Die Rolle von moralischer Urteils- und Wahrnehmungsfähigkeit im Prozeß der Fach- und Berufswahl von Studierenden*. Unveröffentl. Diplomarbeit. Universität Konstanz.

Bužgová, R.; Sikorová, L. (2012). Moral judgment competence of nursing students in the Czech Republic. *Nurse Education Today*. Dostupné z <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691712002055?via=ihub>

Feitosa, H. N. et al. (2013). Moral judgment competence of medical students: a pilot study. *Revista Brasileira de Educação Médica*. 37.1, 5-14. Dostupné z http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0100-55022013000100002&script=sci_arttext&tlng=es
Heidebrink, H. (1997). *Psychologie morálního vývoje*. Portál.

Helkama, K.; Salminen, S.; Uutela, A. (1987). A world at peace as a personal value in Finland: its relationship to demographic characteristics, political identification and type of moral reasoning. *Current Research on Peace and Violence*. 10.2/3, 113-123.

Kohlberg, L. (1984). *Essays on moral development. Volume II. The psychology of moral development*.

Lind, G. (2011). Moral education: Building on ideals and fostering competencies. *Contemporary Issues in Education*, 2(1), 45-59. Dostupné z http://www.uni-konstanz.de/FuF/SozWiss/fg-psy/ag-moral/pdf/Lind-2011_MoralEducation_Transl-Fearns.pdf

Lind, G. (2000). Are helpers always moral? Empirical findings from a longitudinal study of medical students in Germany. *International perspectives on human development*. 463-477. Dostupné z http://www.uni-konstanz.de/FuF/SozWiss/fg-psy/ag-moral/pdf/Lind-2000_Are-helpers-always-moral.pdf

Lind, G.; Wakenhut, R. (1985). Testing for moral judgment competence. *Moral development and the social environment*. 79-105. Dostupné z http://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=iuOlaXcQxQMC&oi=fnd&pg=PA79&dq=LIND,+Georg%3B+WAKENHUT,+Ronald.+Testing+for+moral+judgment+competence.+Moral+development+and+the+social+environment,+&ots=WiCLDND8I4&sig=phfE4ueK3W9vTc83hj-IFglIwbo&redir_esc=y#v=onepage&q=LIND%2C%20Georg%3B%20WAKENHUT%2C%20Ronald.%20Testing%20for%20moral%20judgment%20competence.%20Moral%20development%20and%20the%20social%20environment%2C&f=false

Price, J. et al. (1998). Changes in medical student attitudes as they progress through a medical course. *Journal of medical ethics*. 24.2, 110-117. Dostupné z <http://jme.bmj.com/content/24/2/110.full.pdf>

Self, D. J. et al. (1991). A pilot study of the relationship of medical education and moral development. *Academic Medicine*. 66.10, 629.

Self, D. J.; Baldwin JR, D. C.; Olivarez, M. (1993). Teaching medical ethics to first-year students by using film discussion to develop their moral reasoning. *Academic medicine*. 68.5, 383-5. Dostupné z <http://symptommedia.com/wp-content/uploads/teaching-ethics.pdf>

Slováčková, B. (2001) Morální kompetence a morální postoje u studentů lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové. *Psychiatrie*, 5, 74-79. Dostupné z <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4783ebcb-2b28-4ff2-8c84-a1472cc5ac15%40sessionmgr114&vid=1&hid=120>

Vacek, P. (2010). *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Gaudeamus.